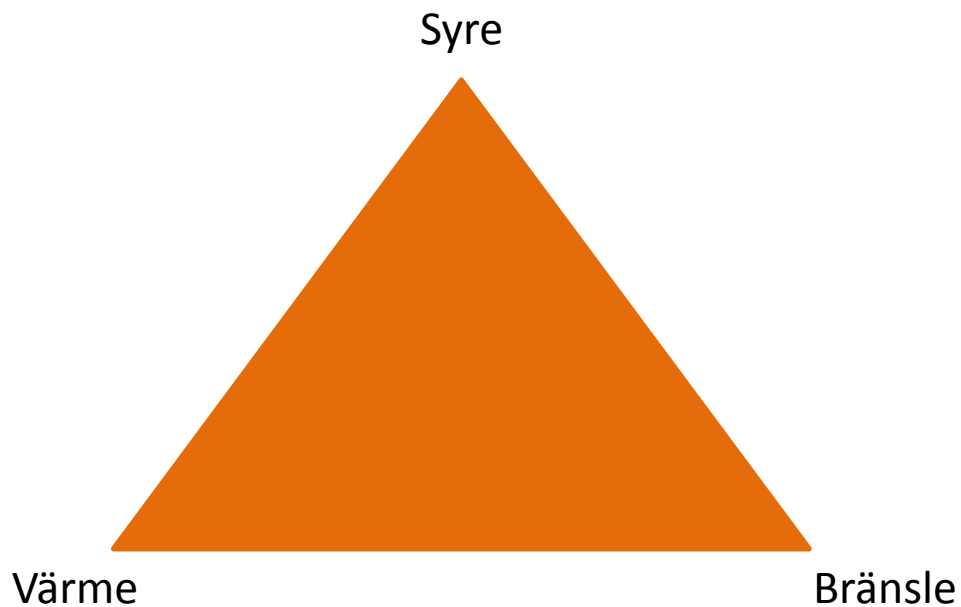

Elden

Dessa delar är viktiga för att en eld ska kunna brinna.

Anton Ekholm
Adam Ekholm

Tändmaterial

Det bästa tändmaterialet är det torra, döda och fina riset som sitter i stor mängd på de nedersta grenarna av täta granar. Samla in en rejäl knippa av detta ris. Även om det har regnat i veckor är detta ris så torrt, att det knastrar när du bryter det. Vid besvärliga väderleksförhållanden, speciellt vintertid kan du göra en extra stor risknipa för att försäkra dig om att den fuktiga veden tar sig.

Kåda

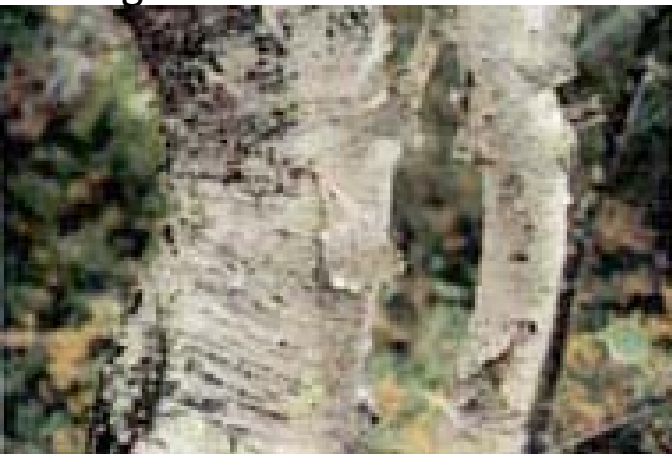
Ett annat bra tändmaterial är kåda. Den brinner även om den är blöt. Gnid in kådan på späda kvistar och tänd på. Den brinner då som stearin utanpå kvistarna. Kådan finner du framför allt på granar. Du kan förvara den inrullad i ett blad eller i en tygbit i fickan.

Du tänder det torra riset på följande sätt:
Knäck risbuntens mitt genom att vrida den. Vik den dubbelt. Peta isär litet i den knäckta änden och gör ett hål. Håll risbuntens hål neråt och tänd på den i hålet. Lägg ner risbuntens eldstaden först när lågorna är decimeterhöga och lägg sedan på veden.

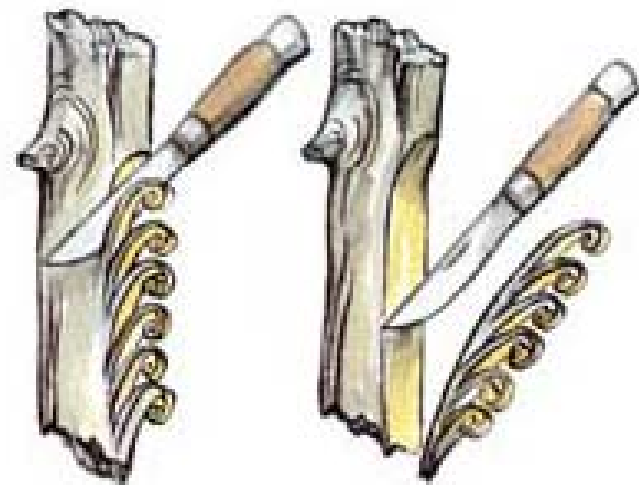
Näver

Björknäver är ett utmärkt tändmaterial som du alltid bör ha en omgång av i dina fickor. Använd den papperstunna nävern som börjat flagna av. Den torkar snabbt i fickan om den är fuktig. Näver hittar du ibland i stora stycken som påminner om stuprör. Dessa näverstycken är kvar sedan veden i björk ruttnat. Remsor av sådan näver ger ett kraftigt värmetillskott när elden är igång. Värmevärdet för näver är mycket högre än för torr ved. Även fuktig näver brinner bra och kan därför ge det nödvändiga värmetillskottet för att kunna tända den grövre veden. Lågorna är kraftigt sotande.

Enbark

Enbarken är ett lika bra tändmaterial som näver. I fjällterräng är det kanske det enda tändmaterial du kan finna.

Före tändning kan du spänta till en "tuppkam"

Val av ved

Tjärved

Den ved som har det bästa bränslevärdet är ved från tallar och granar som dött på rot, sk tjärved. Dessa träd har tappat barken helt eller delvis och är grå med sprickbildningar. Veden luktar starkt av kåda och terpentin. Ofta finner du sådana träd vid myrkanter. Du klarar dig utan verktyg när du skall ta tjärveden, eftersom det går lätt att bryta av hela småträd eller grenar från stora träd. Tjärveden är framför allt viktig som bränsle under vintern. Den brinner nämligen under alla väderleksförhållanden och är dessutom lättillgänglig ovanför snön. Tjärveden är också ett utmärkt tändmaterial. Tag loss bitar och stoppa ner dem i din utrustning.

Annan ved

Under barmarksperioden klarar du dig med de torra trädgrenar som fallit till marken. Även torra grenar på växande träd kan användas. Observera att björk som ligger på marken oftast är murken och inte duger som bränsle.

Använd aldrig ved från växande träd som bränsle, då den innehåller mycket vatten. Undantaget är björk som kan användas som bränsle när det är kallare än -10°C . Du måste dock först ha en grundeld.

Typisk tjärved

Olika tändmedel

Vanlig bomull och eldstål

Grova spån av tjärved och eldstål

Sminkpads och eldstål

Tampong och eldstål

Tampong och tändstickor

Eldstaden

När du skall göra upp en eld under barmarksperioden bör du om möjligt *alltid stensätta botten på eldstaden.*

Stensättningen skyddar marken mot jordbrand och gör att det inte blir några spår på marken efter eldningen. Stensättningen bidrar också till att syretillförseln ökar, vilket medför att det är lättare att få en bra grundeld. De upphettade stenarna hjälper dessutom till att torka fuktig ved.

Vintertid kan du stampa till snön med skidorna och placera färsk ved som botten i eldstaden. Detta hindrar att elden sjunker ner genom snön.

Dessutom förbättras undervärmen på samma sätt som vid användningen av stenar.

Innan du tänder elden skall du ha samlat in ved som räcker i ungefär 30 minuter.

Du tänder elden stegvis, dvs du börjar med det torra och fina tändmaterialet och lägger sedan på allt grövre ved. Elden bör ta sig ordentligt innan du lägger på ytterligare ved. Ju besvärligare väderleksförhållandena är, desto viktigare är den stegvisa tändningen av elden. Efter flera timmars eldning fungerar all sorts ved som bränsle.

Exempel kommer på nästa sida.

Ris från döda
Grangrenar även
kallat knaster
och enbark

Något grövre
pinnar ca 1-2
cm i diameter

Pinnar med en grovlek
på ca 3-4 cm i diameter

Pinnar med en
grovlek på ca 5-8 cm
i diameter

Ved grövre än ca 8
cm i diameter

Exempel på eldar

Välj en plats som är skyddad mot insyn, t ex i en ravin

Ris- och Småpinne elden

Vid ett kortare uppehåll i din förflyttning, när du t ex skall laga mat eller torka kläder, är ris- och småpinne elden lämplig. Den går fort att ordna och utvecklar snabbt värme. Dessutom ryker den inte.

Bivackelden

Vid en övernattnig måste du, helst före mörkrets inbrott, samla in ved som räcker för hela natten. Du bör släpa fram 5-10 stockar beroende på tjocklek. När din grundeld av ris- och småpinnar har brunnit i ungefär 30 minuter, kan du lägga stockarna som bilden visar. Du måste ha minst två stockar samtidigt, annars slocknar elden. Ha också lite torr ved i beredskap, så att du kan understödja elden. Ved till denna typ av eld kan, framför allt vintertid, bli avgörande för valet av bivackplats.

Myggelden

Varma sommarnätter klarar du dig i regel utan eld. I Norrland, där mygg och knott är en svår plåga, är det nödvändigt med en rökeld för att skydda sig. Ett bra sätt är att lägga en fnösksvamp i elden. När svampen pyr kan du placera den i närheten av dig. Fnösksvampen hittar du på döda björkar. Du kan också lägga lite torrt ris på botten i en plåtburk och tända på. Vänta tills det är ordenligt övertänt och lägg i en fnösksvamp. Lägg sedan en jordtorva ovanpå fnösksvampen så att lufttillförseln till elden minskas, dock inte helt. Förbränningshastigheten minskar och glöden kan brinna i åtskilliga timmar. Rökutvecklingen är inte speciellt stark men ändå irriterande för myggen.

Eld i plåttunna, sk "luffarkamin"

Vid skrotupplag och liknande platser kan du ibland hitta tomma plåtfat som går utmärkt att använda som kamin. Gör några hål i botten för luftcirkulationen och en stor öppning nedtill på sidan lagom stor för att få in ved. Ställ plåtfatet på några stora stenar. Med hjälp av ytterligare plåtskrot kan du rikta värmen mot viloplatsen. "Luffarkaminen" kan också användas som spis.

Att utnyttja strålningsvärmen

För att utnyttja strålningsvärmen från elden kan en bergvägg, ett stenblock, en vedtrave eller en snövägg användas som värmespegel. Den bör ligga ca 1 meter från eldstaden.

Ved som värmespegel.
Kan också utnyttjas för
att torka fuktig ved.

Mitt exempel på eld.

Jag började med att göra i ordning i eldstaden.

Därefter plockade jag isär bomullen i små tovor och lade de i en hög.

Därefter lade jag på grovt spån av tjärved.

Därefter ett nytt lager bomull och ett nytt lager grovt spån av tjärved.

Därefter enbark.

När det är gjort ordentligt med tändmaterial tar man fram det man ska tända elden med, t.ex. eldstål och håller så som bilden visar.

Man trycker ifrån ordentligt för att skapa ett stort gnistregn till bomullen.

Görs det på rätt sätt så börjar bomullen brinna på ett drag.

Lägg sedan försiktigt på knippen med knaster.

När lågorna ser ut ungefär så här, är det dags att lägga på nästa grovlek med pinnar.

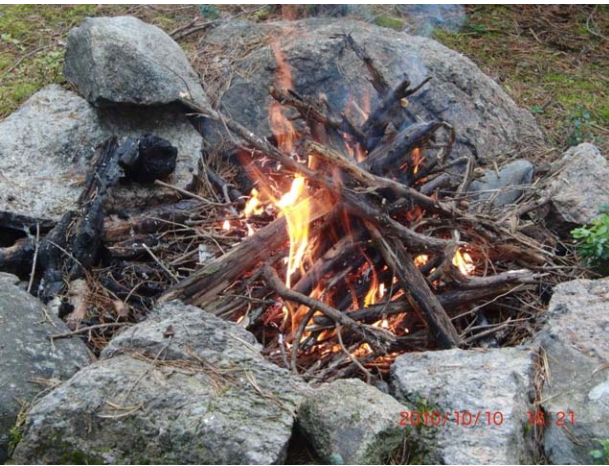
Lägg gärna på nästa hög med pinnar i ett löst knippe.

Och vart efter lågorna blir större lägger man på grövre pinnar.

Ju grövre pinnarna blir ju viktigare blir det att lägga på dem som i en pyramid.

Som ni ser, tjärveden behöver inte klyvas om den inte är grövre än en handled.

Efter att tjärveden börjat brinna så kan man börja lägga på annan ved som inte är lika torr, men tänk på att det utvecklas mycket rök när man försöker elda med fuktig ved.

Jägareld

Hällspis

Blåslampa

VINDRIKTNING

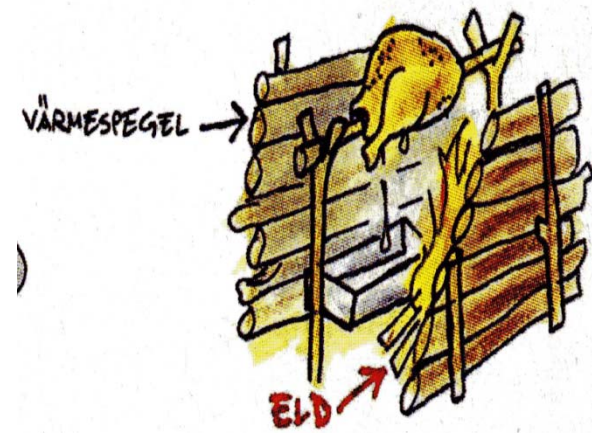
Jägareld, hällspis och blåslampa är alla perfekta matlagningseldar. De brinner intensivt med liten värmeförlust och går att ställa kokkärl på.

Pagodelden är också en bra matlagningseld, speciellt om man behöver torka fuktig ved(som man lägger överst). Den klarar sig ganska bra själv en längre stund.

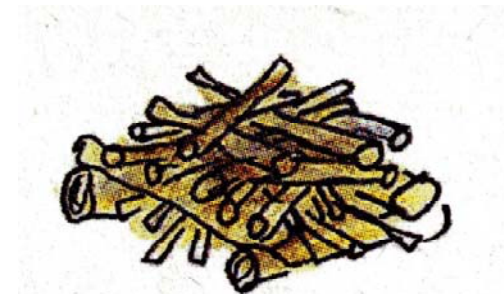

Pyramidelden är grunden till många eldtyper. Ensam är den bra till matlagning med en trefot över.

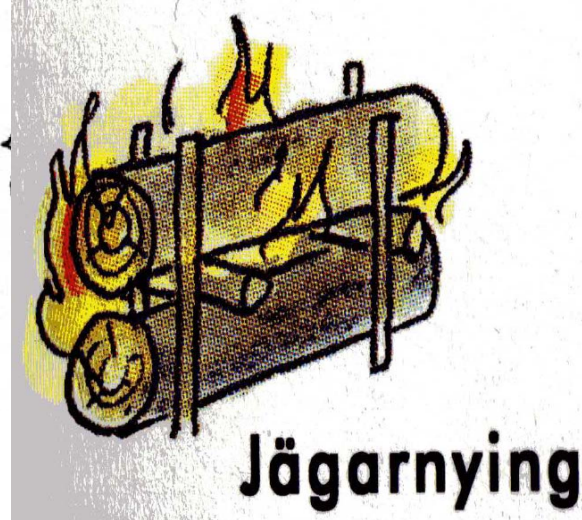
Reflektor eld finns i många olika varianter, både för att värma upp sig själv, men även för att laga mat som är ovan. Bör vara färska pinnar som man bygger mer.

Criss-cross eld ger snabbt en bra glödbädd

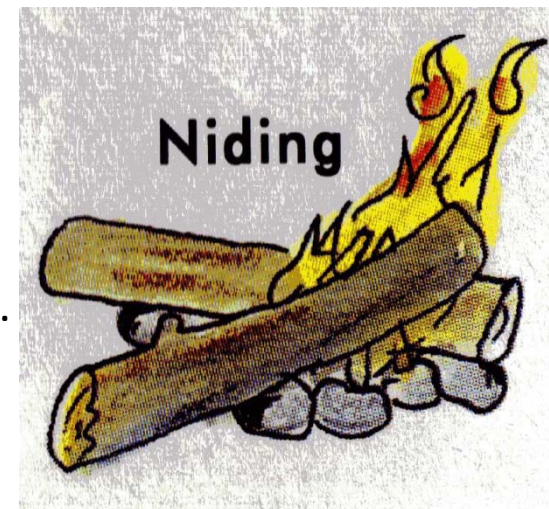

Toppnyingen byggs vanligen av en jägareld, (se sidan 14) när matlagningen är klar.

Stockvedsbrasan, nyingen brinner länge utan att den behöver matas. Använd den som natteld vid vindskyddet under årets kalla månader. Nyingen tar tid att tända och kräver en del tändved.

Nidingen är en samisk motsvarighet till nyingen.